Opinjoni tal-Kunsill Ekonomiku u Soċjali Ewropew dwar "Lil hinn mill-PGD – Indikaturi għal żvilupp sostenibbli"

(2009/C 100/09)

Nhar is-16 u s-17 ta' Jannar 2008, il-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew, b'konformità mar-Regola 29(2) tar-Regoli tal-Proċedura tiegħu, iddeċieda li jfassal opinjoni fuq inizjattiva proprja dwar

"Lil hinn mill-PGD – Indikaturi għal żvilupp sostenibbli"

Is-Sezzjoni Speċjalizzata għall-Agrikoltura, l-Iżvilupp Rurali u l-Ambjent, (f'dan il-każ l-Osservatorju tal-Iżvilupp Sostenibbli), inkarigata sabiex tipprepara l-ħidma tal-Kumitat dwar is-suġġett, adottat l-opinjoni tagħha nhar it-8 ta' Ottubru 2008. Ir-rapporteur kien is-Sur SIECKER.

Matul l-448 sessjoni plenarja tiegħu li nżammet fit-22 u tat-23 ta' Ottubru 2008 (seduta tat-22 ta' Ottubru), il-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew adotta din l-opinjoni b'114 vot favur, 2 voti kontra u 8 astensjonijiet.

1. Konklużjonijiet u rakkomandazzjonijiet

1.1 Il-PGD huwa indikatur importanti tat-tkabbir ekonomiku, iżda mhuwiex biżżejjed għat-tfassil tal-linja politika li għandha tittieħed sabiex negħlbu l-isfidi tas-seklu 21. Għal dan il-għan hemm bżonn ta' indikaturi komplementari oħra. Din kienet il-konklużjoni tal-konferenza tal-Kummissjoni Ewropea tad-19 u l-20 ta' Novembru 2007 fi Brussell bit-tema "Lil hinn mill-PGD", u tal-konferenza tal-10 ta' Jannar 2008 f'Tilburg intitolata *"Een comfortabele waarheid"* (Verità Konvenjenti).

1.2 Il-PGD huwa indikatur tajjeb tar-ritmu tal-ekonomija, li juri l-isforzi li qed nagħmlu biex naqilgħu l-flus, mingħajr ma jqis jekk dan qiegħedx jiġġenera prodotti u servizzi siewja jew jekk huwiex ta' ħsara għall-bniedem u l-ambjent. Dak li għandna bżonn fuq kollox huma indikaturi li juruna kemm għadna 'l bogħod minn ekonomija sostenibbli u solidarja.

1.3 Peress li dawn huma żewġ approċċi differenti (is-sostenibbiltà u l-benesseri), għandna bżonn żewġ indikaturi differenti. Is-sostenibbiltà tirreferi għal ambjent f'saħħtu attwali u fil-ġejjieni, għas-solidarjetà bejn il-ġenerazzjonijiet u hija rekwiżit filwaqt li l-benesseri huwa marbut mal-iżvilupp soċjali u huwa objettiv varjabbli. Fir-rigward tas-sostenibbiltà, ikun biżżejjed li tiġi garantita ż-żamma ta' stil ta' ħajja fuq perijodu fit-tul fil-livell dinji. Jekk dan il-kriterju jiġi rrispettat, ma jkunx hemm bżonn li tissaħħaħ aktar is-sostenibbiltà. Il-każ tal-benesseri huwa differenti: iktar ma jkun tajjeb iktar aħjar; għalhekk, jixraq li jittejjeb b'mod kontinwu.

1.4 Jeżisti indikatur tas-sostenibbiltà u tal-bidla f'dan il-qasam: li huwa l-marka tal-karbonju (carbon footprint), li, minkejja n-nuqqasijiet tiegħu, huwa l-aqwa indikatur ġenerali li jeżisti tal-iżvilupp sostenibbli tal-ambjent.

1.5 Il-marka tal-karbonju hija għodda eċċellenti ta' komunikazzjoni u hija waħda mill-ftit – jekk mhux l-unika – li tqis l-impatti ambjentali tat-tendenzi tal-konsum u l-produzzjoni tagħna (l-importazzjoni u l-esportazzjoni) fuq pajjiżi oħra. Jekk nużawha, tista' tiġi rfinata u jekk u meta jinstab indikatur aqwa fil-ġejjieni dan jista' jieħu postha.

1.6 L-isfida qiegħda fil-ħolqien ta' indikatur tal-iżvilupp soċjali li jkejjel l-aspetti differenti tal-kwalità ta' ħajja b'mod li jagħti stampa realistika. Din l-opinjoni hija ddedikata għal dan l-indikatur tal-kwalità ta' ħajja peress li (għalissa) m'hemmx strument politiku ta' din ix-xorta li huwa effettiv.

1.7 Indikatur tal-kwalità ta' ħajja li jista' jintuża fil-prattika u li jkun affidabbli fil-livell xjentifiku għandu jkopri oqsma kruċjali għall-kwalità ta' ħajja u jissodisfa l-kriterji li ġejjin:

— magħmul minn fatturi oġġettivi li jiddeterminaw il-kapaċitajiet tal-individwi

— jikkunsidra l-effett tal-politika

— l-informazzjoni tkun disponibbli fil-ħin

— jippermetti tqabbil minn pajjiż għal ieħor

— jippermetti tqabbil bejn iż-żminijiet

— jinftiehem minn udjenza wiesgħa

1.8 Is-sitt oqsma li ġejjin huma ġeneralment meqjusa importanti għall-kwalità ta' ħajja.

— l-integrità fiżika u s-saħħa

— il-ġid materjali

— l-aċċess għas-servizzi pubbliċi

— l-attivitajiet soċjali u l-integrazzjoni tal-immigranti

— ir-rikreazzjoni

— il-kwalità tal-ambjent

L-informazzjoni bażika meħtieġa sabiex titkejjel il-bidla f'dawn l-oqsma fil-livell nazzjonali hija disponibbli fl-Istati Membri tal-UE. Madankollu, jaqbel li din l-informazzjoni tiġi ċċarata (il-frekwenza, il-ġbir u l-ipproċessar).

1.9 L-indikatur deskritt hawnhekk mhuwiex perfett. M'għandux jitqies bħala proposta iżda bħala kontribut għad-diskussjonijiet li għaddejjin bħalissa dwar is-suġġett. Il-kejl huwa proċess dinamiku: fil-fatt, qegħdin inkejlu l-bidla fis-soċjetà. Din il-bidla tista' twassal għal bżonn ta' aktar informazzjoni jew ta' informazzjoni aktar dettaljata. It-tfassil ta' indikatur huwa wkoll proċess dinamiku u għandu jkun preċedut minn dibattiti u diskussjonijiet, kif hu xieraq f'soċjetà demokratika.

1.10 It-transizzjoni lejn politika li mhijiex biss ibbażata fuq it-tkabbir ekonomiku iżda wkoll fuq l-effett ta' fatturi soċjali u ambjentali tista' twassal għal ekonomija aktar sostenibbli u solidarja. Dan mhuwiex proġett fuq il-perijodu qasir: għandu miri usa'. Biex tiġi żgurata l-implimentazzjoni tiegħu, jinħtieġ li nillimitaw ruħna għall-Istati Membri tal-UE, u ninkludu wkoll il-pajjiżi kandidati tal-Kroazja u t-Turkija u l-pajjiżi fejn l-iżvilupp ekonomiku jista' jitqabbel bħall-Istati Uniti, il-Kanada, l-Awstralja, in-New Zealand u l-Ġappun. Id-differenzi l-kbar fl-iżvilupp ekonomiku jxekklu l-ħolqien ta' indikatur uniku li jinftiehem minn kulħadd u li jkejjel il-bidla fil-pajjiżi żviluppati bl-istess mod kif ikejjel dik tal-pajjiżi li qed jiżviluppaw.

2. Il-limiti tal-PGD

2.1 Il-kuntentizza hija l-għan aħħari ta' kull individwu. Il-kompitu ewlieni tal-awtoritajiet huwa li joħolqu l-kondizzjonijiet li joffru lil kull wieħed u waħda minnha l-aqwa possibbiltà biex insibu din il-kuntentizza. Dan ifisser li l-awtoritajiet għandhom dejjem iħossu l-polz tas-soċjetà sabiex jiġbru l-informazzjoni dwar l-istat li tinsab fih. Il-kejl jgħallimna: huwa meta wieħed ikun jaf x'qiegħed idejjaq lill-bniedem u għaliex li jkun jista' jipprova jieħu l-passi biex jindirizza s-sitwazzjoni.

2.2 Bħalissa, l-awtoritajiet jużaw il-Prodott Gross Domestiku (PGD) biex juru kif inhi sejra s-soċjetà. Il-PGD kien introdott bħala indikatur wara r-reċessjoni l-kbira u t-Tieni Gwerra Dinjija li segwit fis-seklu li għadda. Għal dawk li jieħdu d-deċiżjonijiet ta' politika, huwa l-indikatur ewlieni, biex ma ngħidux l-uniku indikatur, li jkejjel il-prestazzjonijiet u l-attivitajiet ekonomiċi. Huwa bbażat fuq sistema rikonoxxuta mad-dinja kollha, ta' kontijiet nazzjonali mwaqqfa skont proċedura waħda. Barra minn hekk, kollox huwa mfisser f'unità ta' kejl waħda u unika: il-flus. Dan jispjega għaliex l-PGD huwa indikatur tajjeb għat-tqabbil bejn il-pajjiżi differenti.

2.3 Madankollu, ma jagħtix informazzjoni dwar il-benesseri (il-kuntentizza) tan-nies jew dwar il-livell ta' sostenibbiltà tal-iżvilupp tas-soċjetà. Il-PGD per capita tal-Istati Uniti huwa wieħed mill-ogħla fid-dinja, iżda ma jfissirx li l-Amerikani huma aktar kuntenti miċ-ċittadini ta' pajjiżi oħra, biex ma nsemmux kemm hi sostenibbli s-soċjetà Amerikana. Fil-livell internazzjonali, il-PGD per capita huwa ogħla minn dak ta' 60 sena ilu. Madankollu, dan it-tkabbir ma sarrafx f'żieda sostanzjali fil-kuntentizza tan-nies. Fil-fatt, minn barra t-tnehid ta' dispjaċir li tisma' kullimkien għall-imgħoddi meta kollox kien aħjar, fl-2008 ġie rreġistrat numru rekord ta' 900 miljun persuna bil-ġuħ, jiġifieri 900 miljun persuna mhux kuntenta.

2.4 L-iżviluppi attwali tas-soċjetà u r-rapporti ekonomiċi eżistenti huma fundamentalment differenti mis-sitwazzjoni li kienet teżisti fin-nofs tas-seklu li għadda. Il-pajjiżi żviluppati, b'mod partikolari, kulma jmur iħossu l-bżonn li jkejlu l-aspetti li ma jirriżultawx minn tranżazzjonijiet kummerċjali jew minn proċeduri ekonomiċi formali. Il-PGD ma jqisx biżżejjed, jew lanqas xejn, ħafna minn dawn l-aspetti u l-ħtiġijiet.

2.5 PGD li qiegħed jikber jista' jaħbi tnaqqis fil-prosperità u l-benesseri. Pereżempju, jekk pajjiż iqaċċat il-foresti kollha, ibiegħ l-injam u jħaddem it-tfal minflok ma jedukahom, il-PGD ser jittejjeb peress li ċ-ċifri tat-tkabbir ekonomiku juru ġid materjali akbar. Dan it-tkabbir mhuwiex sostenibbli u n-nies - speċjalment it-tfal - ma jkunux (aktar) kuntenti.

2.6 Id-diżastri naturali u politiċi jista' wkoll ikollhom effett pożittiv fuq il-PGD. L-uragan Katrina kien barka għall-PGD tal-Louisiana peress li nibtu ħafna sforzi u attivitajiet ekonomiċi għar-rikostruzzjoni. Dan il-punt jgħodd ukoll għall-PGD ta' sensiela ta' pajjiżi Ażjatiċi u Afrikani wara t-tsunami u għall-PGD ta' kważi kull ekonomija Ewropea wara t-Tieni Gwerra Dinjija. Barra mill-fatt li żgur mhux id-dinja kollha gawdiet b'mod proporzjonali minn din iż-żieda fil-ġid, dawn id-diżastri ma għinux sabiex jittejbu l-benesseri tal-popolazzjoni jew is-sostenibbiltà tas-soċjetà.

2.7 Eżempji oħra, inqas estremi, juru l-limiti tal-PGD bħala indikatur. Ġid materjali akbar iżid il-bejgħ tal-karozzi u l-kostruzzjoni ta' aktar toroq. Dan ukoll iwassal għal żieda fl-aċċidenti u fl-ispejjeż (il-bdil/it-tiswija tal-karozza, spejjeż għall-kura tal-feruti u tal-invalidi, żieda fil-primjums tal-assigurazzjoni), kif ukoll għal ċerti abbużi bħall-kummerċ tal-armi u l-bejgħ tal-antidipressanti lit-tfal. Dan kollu jwassal għal tneffiħ tal-PGD iżda mhux għall-ksib tal-għan aħħari ta' kull bniedem li huwa l-kuntentizza, ħlief ta' dawk in-nies li jgħixu minn fuq dawn l-attivitajiet.

2.8 Id-dominanza tal-PGD toħroġ l-iktar meta jonqos: imbagħad, jaħkem il-paniku, li mhux dejjem huwa ġġustifikat. It-tnaqqis fil-PGD jista' jkun riżultat ta' żvilupp pożittiv. Jekk ġurnata waħda, in-nies jibdew jużaw bozoz LED minflok il-bozoz tradizzjonali, jiġi rreġistrat infiq ta' darba għal dawn il-bozoz ġodda iżda wkoll tnaqqis strutturali sostanzjali fil-konsum tal-enerġija, u għalhekk fil-PGD, minħabba l-fatt li dawn il-bozoz jużaw inqas elettriku meta mqabbel mal-bozoz tradizzjonali.

2.9 Fil-qosor, il-PGD huwa indikatur tajjeb tal-prestazzjoni ekonomika, iżda ma teżisti l-ebda rabta diretta bejn it-tkabbir ekonomiku u l-iżvilupp miksub f'oqsma oħra tas-soċjetà. Sabiex l-istampa tkun kompluta, jinħtieġ li jkun hemm indikaturi li jirriflettu l-iżvilupp f'aspetti oħra, b'mod partikolari, dawk soċjali u ambjentali.

3. Fatturi oħra tal-benesseri

3.1 Id-diskussjoni dwar il-ħtieġa li jiġu stabbiliti indikaturi oħra barra l-PGD qed issir simultanjament fuq diversi fronti. Fil-fatt, minn barra l-konferenza "Lil hinn mill-PGD" organizzata mill-Kummissjoni Ewropea fi Brussell ([1]) fid-19 u l-20 ta' Novembru 2007, fl-10 ta' Jannar ta' din is-sena nżammet konferenza dwar it-tema *"Een comfortabele waarheid"* (Verità Konvenjenti) fl-Università ta' Tilburg ([2]). Dawn iż-żewġ konferenzi ppreżentaw b'mod ċar riżultati simili, li jenfasizzaw il-ħtieġa ta' fatturi indikattivi oħra minn barra t-tkabbir ekonomiku. Il-PGD huwa indikatur tajjeb tar-ritmu tal-ekonomija, li juri l-isforzi li qed nagħmlu biex naqilgħu l-flus, mingħajr ma jqis jekk qiegħedx jiġġenera prodotti u servizzi siewja jew jekk huwiex ta' ħsara għall-bniedem u l-ambjent. Dak li għandna bżonn fuq kollox huma indikaturi li juruna kemm għadna 'l bogħod minn ekonomija sostenibbli u solidarja. Ftit wara t-tfassil tal-PGD, ekonomisti magħrufa bħal Samuelson ([3]) bdew jaħsbu sabiex jintroduċu aspetti mhux materjali fil-Prodott Gross Domestiku bħall-ambjent u l-valuri naturali sabiex l-ambitu tal-PGD jikber u jinkludi aspetti oħra li mhumiex purament ekonomiċi. Madankollu dawn it-tentattivi ma rnexxilhomx iwasslu għall-adozzjoni ta' verżjoni adattata tal-PGD, li jfisser li l-PGD tradizzjonali għadu dominanti sal-lum il-ġurnata. Xi xjentisti studjaw din il-kwistjoni fil-fond. Sommarju tal-ideat tagħhom jinsab hawn taħt.

3.2 **Richard Layard**, għalliem Ingliż tal-ekonomija tax-xogħol, jinnota fil-ktieb tiegħu *"Happiness"* ("Il-Kuntentizza") ([4]) li minkejja ġid materjali akbar, il-Punent ma rnexxilux isib aktar kuntentizza tul dawn l-aħħar ħamsin sena. Skont Richard Layard, dan hu minħabba l-kompetizzjoni kbira fid-dinja kollha, kull wieħed u waħda minnha jrid jaqla' aktar minn ħadd ieħor. Din il-fissazzjoni unilaterali wasslet għal tnaqqis f'ċerti oqsma aktar importanti għall-benesseri tal-bniedem: l-istabbiltà tal-familja, il-gost tax-xogħol u r-relazzjonijiet tajba mal-ħbieb u l-komunità. Dan joħroġ mill-istatistika dwar in-numru ta' divorzji li kulma jmur dejjem jikber, iż-żieda fit-tensjoni fuq il-post tax-xogħol u ż-żieda fil-kriminalità. Biex jinkiseb bilanċ, jinħtieġ li tiġi enfasizzata l-ugwaljanza tal-possibbiltà li wieħed ikollu dħul finanzjarju u mhux l-ugwaljanza tad-dħul finanzjarju.

3.3 Fit-teorija tiegħu dwar l-ekonomija tal-benesseri, l-ekonomista Indjan **Amartya Sen** ([5]) jenfasizza l-fatt li l-prosperità ma tinvolvix il-ġid, iżda l-attivitajiet li jwasslu għal dan il-ġid. Id-dħul finanzjarju joffri l-opportunitajiet lill-individwi sabiex jinvolvu ruħhom f'attivitajiet. Dawn l-opportunitajiet – li Sen isejjaħ "kapaċitajiet" – jiddependu wkoll minn fatturi bħas-saħħa u t-tul tal-ħajja li wieħed mistenni jgħix. L-informazzjoni dwar ir-rati ta' mortalità hija importanti l-aktar fil-pajjiżi li qed jiżviluppaw peress li hija indikatur tajjeb, speċjalment fir-rigward tal-inugwaljanza soċjali u tal-kwalità ta' ħajja.

3.4 Fil-pubblikazzjoni l-ġdida tagħha bit-titolu *"Frontiers of Justice"* (Il-fruntieri tal-ġustizzja), il-filosfa Amerikana **Martha Nussbaum** ([6]) tiddeskrivi għaxar drittijiet soċjali minimi li huma meħtieġa biex wieħed jgħix ħajja deċenti. Hija tisħaq li soċjetà tonqos mid-dmirijiet tagħha u ma tkun xejn ġusta jekk ma tistax tiggarantixxi livell minimu adegwat tad-drittijiet u tal-libertajiet għaċ-ċittadini tagħha. F'termini aktar preċiżi, titkellem dwar il-kapaċità li wieħed jgħix ħajja ta' tul normali, li jkun b'saħħtu, li jiċċaqlaq liberament, li wieħed juża l-intelliġenza tiegħu, li joħloq rabtiet ma' affarijiet u nies oħra, li jkollu idea ċara ta' x'inhu tajjeb, li jgħix ma' u għal nies oħrajn mingħajr ebda forma ta' diskriminazzjoni, li jgħix ħajtu filwaqt li jirrispetta l-annimali u l-ambjent, li jidħak u jilgħab, li jieħu sehem fl-għażliet politiċi u li jixtri l-proprjetà. Din il-lista mhijiex kompluta u tista' tiżdied.

([1]) www.beyond-GDP.eu
([2]) www.economischegroei.net
([3]) P. Samuelson, "Evaluation of real national income", *Oxford Economic papers*, 1950: 1-29.
([4]) R. Layard, "Il-Kuntentizza. Lezzjonijiet ta' xjenza ġdida", Armand Colin, 2007.
([5]) A. Sen, "Commodities and capabilities", Amsterdam North Holland, 1985.
([6]) M. Nussbaum, "Frontiers of justice", Harvard University Press, 2005.

4. Indikaturi oħra

4.1 Minn barra l-PGD, jeżistu diversi inizjattivi sabiex jitkejlu elementi importanti oħra bil-għan li tiġi evalwata s-soċjetà. Għall-informazzjoni, qed nagħtu idea ġenerali u deskrizzjoni qasira tal-erba' indikaturi li jintużaw għal dan l-iskop. Nistgħu nsemmu oħrajn, bħal pereżempju l-inizjattiva tal-Kunsill Federali għall-iżvilupp sostenibbli fil-Belġju ([1]), l-indiċi Kanadiż tal-benesseri (ICME) ([2]), il-kuntentizza nazzjonali gross fil-Butan ([3]), l-inizjattiva Quars fl-Italja ([4]), il-kummissjoni Stiglitz fi Franza ([5]), il-proġett dinji tal-OECD ([6]) intiż biex ikejjel il-progress, kif ukoll l-informazzjoni disponibbli tal-Eurofound ([7]). Madankollu ma nistgħux insemmuhom kollha hawnhekk.

4.2 L-**Indiċi tal-Iżvilupp tal-Bniedem** (HDI) ([8]) huwa indikatur li jkejjel l-iżvilupp tas-soċjetà u tal-gruppi li jifformawha. Dan il-metodu ilu jintuża mill-1993 mill-Programm ta' Żvilupp tan-Nazzjonijiet Uniti (UNDP) sabiex jitfassal rapport annwali dwar is-sitwazzjoni skont il-pajjiżi. Barra d-dħul finanzjarju, dan l-indikatur jagħti każ ukoll tal-medja tat-tul ta' ħajja, r-rata tal-alfabetiżmu u l-livell ta' edukazzjoni. Barra minn hekk, mill-1977 'il quddiem, beda jiġi ppubblikat Indiċi tal-Faqar tal-Bniedem ([9]) li jqis l-aċċess għat-tagħlim, l-aċċess għall-ikel u l-ilma nadif kif ukoll l-aċċess għas-servizzi tas-saħħa. L-Indiċi tal-Iżvilupp tal-Bniedem (HDI) huwa bbażat b'mod partikolari fuq it-teoriji ta' Amartya Sen. L-HDI jaħdem tajjeb ħafna fil-pajjiżi li qed jiżviluppaw iżda mhuwiex daqstant adattat sabiex jevalwa l-iżvilupp fil-pajjiżi żviluppati.

4.3 Il-**marka tal-karbonju** ([10]) hija bbażata fuq il-prinċipju li l-konsum jista' jissarraf f'wesgħa tal-wiċċ meħtieġa għall-produzzjoni tar-riżorsi kkonsmati. Permezz tagħha, ikun jista' jsir tqabbil tal-impatt ambjentali tal-imġieba differenti tal-konsumaturi (l-istil ta' ħajja) jew tal-gruppi differenti tal-popolazzjoni (il-pajjiżi). Fid-dinja hemm 1.8 ettaru ta' art biex jissodisfa l-konsum individwali ta' kull persuna. Bħalissa madwar id-dinja qed nużaw 2.2 ettaru għal kull persuna, li jfisser li l-umanità qed teżawrixxi r-riżorsi tad-dinja b'rata mgħaġġla. Madankollu, id-differenzi huma kbar: fl-Istati Uniti, il-marka tal-karbonju medja hija ta' 9.6 etaru għal kull abitant meta mqabbla mal-0.5 ettaru fil-Bangladexx. Jekk il-politika tagħna mhux ser tinbidel, dawn il-problemi ser jikbru. L-erożjoni u d-deżertifikazzjoni jwasslu għal inqas u inqas art fertili disponibbli u t-tkabbir demografiku jfisser li numru akbar ta' nies għandhom jaqsmu medda ta' art li dejjem tiċkien. Barra minn hekk, id-domanda dejjem tikber, peress li prosperità akbar iżżid il-konsum. Il-marka tal-karbonju hija indikatur tajjeb tal-iżvilupp sostenibbli, iżda ma tagħti l-ebda informazzjoni dwar il-benesseri tal-individwi.

4.4 L-**Indiċi tal-Kondizzjonijiet tal-Ħajja** ([11]) (Leefsituatie Index) jagħti deskrizzjoni u analiżi sistematiċi tal-kondizzjonijiet tal-ħajja tal-popolazzjoni Olandiża. Dan l-indiċi huwa wkoll imsejjaħ *sociale staat van Nederland – SSN* (l-istat soċjali tal-Olanda). Dan jiddeskrivi l-iżvilupp tal-kondizzjonijiet tal-ħajja fuq perijodu ta' madwar għaxar snin. Is-suġġetti studjati huma d-dħul finanzjarju, ix-xogħol, it-tagħlim, is-saħħa, ir-rikreazzjoni, il-mobbiltà, il-kriminalità, l-akkomodazzjoni u l-ambjent residenzjali. Barra mill-kapitli dwar il-kwistjonijiet soċjali differenti, jinghata wkoll indiċi li jagħti sommarju tal-indikaturi soċjali kollha. Tingħata wkoll informazzjoni dwar l-opinjoni pubblika fir-rigward tal-politika u tal-awtoritajiet. L-istħarriġ huwa ppubblikat kull sentejn min-*Nederlandse Sociaal Cultureel Planbureau* (il-Bureau tal-ippjanar soċjali u kulturali tal-Olanda). L-indiċi tal-kondizzjonijiet tal-ħajja qatt ma kellu saħħa fl-Olanda: l-ewwel u qabel kollox huwa magħmul minn taħlita ta' diversi elementi varjati u ma jagħtix stampa koerenti u affidabbli tal-benesseri ġenerali.

4.5 Ruut Veenhoven, għalliem fl-Università Erasmus ta' Rotterdam ilu dawn l-aħħar tletin sena jirriċerka l-kuntentizza madwar id-dinja. F'*World Database of Happiness* ([12]) (bażi tad-*data* dinjija dwar il-kuntentizza) jikkonkludi li hemm relazzjonijiet dgħajfa ħafna bejn il-flus u l-kuntentizza. In-nies li jaqilgħu ħafna flus jgħixu perijodu qasir ta' kuntentizza, li jispiċċa wara sena. Ġeneralment, l-individwi li għandhom ħin liberu u li jistgħu jagħmlu għażliet liberi huma aktar kuntenti. Barra minn hekk, Ruut Veenhoven joħloq distinzjoni ċara bejn il-pajjiżi żviluppati u l-pajjiżi li qed jiżviluppaw. Żieda fid-dħul finanzjarju fil-pajjiżi li qed jiżviluppaw tagħti kuntentizza aktar qawwija u aktar fit-tul milli fil-pajjiżi żviluppati. Din id-differenza ma tibqax tgħodd meta l-PGD per capita jaqbeż il-livell minimu ta' bejn USD 20 000 u USD 25 000. L-iżvantaġġ ta' din il-bażi ta' *data* qiegħed fil-fatt li d-differenzi bejn il-preferenzi individwali jista' jkollu effett fuq l-evalwazzjoni tal-kuntentizza. Barra minn hekk, il-politika pubblika ma tantx tista' taffettwa l-kuntentizza.

5. Indikaturi potenzjali

5.1 Hemm żewġ possibbiltajiet sabiex tintemm id-dominanza tal-PGD fil-politika soċjoekonomika. L-ewwel soluzzjoni hija t-tfassil ta' sensiela ta' indikaturi oħrajn marbuta mas-sostenibbiltà u l-benesseri (jew xi wħud mill-aspetti tagħhom) li għandhom l-istess importanza politika daqs il-PGD. It-tieni soluzzjoni hija li l-PGD jiġi sostitwit minn indikatur ġenerali ieħor li jinkludi fih l-elementi rilevanti kollha tas-sostenibbiltà u l-benesseri. Dan l-indikatur il-ġdid isir għalhekk l-indikatur ewlieni tal-politika soċjoekonomika.

(1) www.developpementdurable.be
(2) www.statcan.ca
(3) www.bhutanstudies.org.bt
(4) www.sbilanciamoci.org
(5) http://stiglitz-sen-fitoussi.fr/fr/index.htm
(6) http://www.oecd.org/statsportal
(7) http://www.eurofound.europa.eu/
(8) www.eurofound.europa.eu/
(9) http://hdr.undp.org/en/statistics/
(10) www.footprintnetwork.org
(11) http://hdr.undp.org/en/statistics/indices/hpi/
(12) http://worlddatabaseofhappiness.eur.nl/

5.2 L-ewwel possibbiltà, jiġifieri s-sensiela ta' indikaturi oħrajn minn barra l-PGD, kienet implimentata iżda ma tat l-ebda riżultat konklużiv. Jeżistu bosta indikaturi li jippermettu li jitkejlu diversi aspetti tas-sostenibbiltà u tal-benesseri: l-indikaturi tad-demokrazija, tal-kuntentizza u tas-sodisfazzjoni ġenerali, tas-saħħa, tal-livell ta' edukazzjoni, tal-livell ta' kultura, tal-libertà ta' espressjoni, tal-kriminalità, tal-kwalità tal-ambjent, tal-emissjonijiet tas-CO_2, tal-marka tal-karbonju, eċċ. Madankollu, dawn l-indikaturi mhumiex importanti daqs il-PGD, li huwa dejjem meqjus bħala l-indikatur tal-benesseri tagħna l-aktar komplut u l-inqas ikkontestat.

5.3 It-tieni possibbiltà, jiġifieri l-indikatur ġenerali li jieħu post il-PGD, hija kkomplikata għax tikkonċerna żewġ kwistjonijiet li huma fundamentalment differenti: is-sostenibbiltà u l-benesseri. Is-sostenibbiltà hija rekwiżit, filwaqt li l-benesseri huwa objettiv varjabbli. Fir-rigward tas-sostenibbiltà, ikun biżżejjed li tiġi garantita ż-żamma ta' stil ta' ħajja fuq perijodu fit-tul fil-livell dinji. Jekk dan il-kriterju jiġi rrispettat, ma jkunx hemm bżonn li tissaħħaħ aktar is-sostennibbiltà. Il-każ tal-benesseri huwa differenti, dejjem jaqbel li jkollna l-aqwa benesseri possibbli; għalhekk, jixraq li jittejjeb b'mod kontinwu.

5.4 Peress li huwa diffiċli li dawn iż-żewġ kwistjonijiet jingħaqdu, tista' tiġi kkunsidrata t-tielet possibbiltà: li żewġ indikaturi oħra minbarra l-PGD, indikatur tas-sostenibbiltà u indikatur tal-kwalità ta' ħajja. Jeżisti indikatur tajjeb ħafna tas-sostenibbiltà u tal-bidla f'dan il-qasam: jiġifieri, il-marka tal-karbonju, li minkejja n-nuqqasijiet tiegħu, huwa l-aqwa indikatur ġenerali li jeżisti tal-iżvilupp sostenibbli tal-ambjent. Il-marka tal-karbonju hija għodda eċċellenti ta' komunikazzjoni u hija waħda mill-ftit – jekk mhux l-unika – li tqis l-impatti ambjentali tat-tendenzi tal-konsum u l-produzzjoni tagħna (l-importazzjoni u l-esportazzjoni) fuq pajjiżi oħra. Jekk nużawha, tista' tiġi rfinata u jekk u meta jinstab indikatur aqwa fil-ġejjieni dan jista' jieħu postha. Għad m'hemm l-ebda indikatur tal-iżvilupp soċjali li jkejjel aspetti differenti tal-kwalità ta' ħajja b'mod effettiv u li jagħti stampa realistika. Din l-opinjoni hija ddedikata biss għal dan l-indikatur tal-kwalità ta' ħajja.

6. Indikatur tal-kwalità ta' ħajja

6.1 Indikatur tal-kwalità ta' ħajja li jista' jintuża fil-prattika u li jkun affidabbli fil-livell xjentifiku għandu jkopri oqsma kruċjali għall-kwalità ta' ħajja u jissodisfa l-kriterji li ġejjin:

— magħmul minn fatturi oġġettivi li jiddeterminaw il-kapaċitajiet tal-individwi

— jikkunsidra l-effett tal-politika

— l-informazzjoni tkun disponibbli fil-ħin

— jippermetti tqabbil minn pajjiż għal ieħor

— jippermetti tqabbil bejn iż-żminijiet

— jinftiehem minn udjenza wiesgħa

6.2 L-oqsma tal-ħajja li, fi ħdan l-UE, huma ġeneralment meqjusa importanti għall-kwalità ta' ħajja u li jissodisfaw dawn il-kritejrji huma dawn li ġejjin:

— **L-integrità fiżika u s-saħħa**. Dan l-indikatur ikejjel il-persentaġġ tal-popolazzjoni li la għandha ostakoli 'interni' (mard, diżabbiltà) u lanqas 'esterni' (kriminalità u ħabs) sabiex tiffunzjona.

— **Il-ġid materjali**. Jiġifieri d-dħul medju disponibbli standard imfisser f'paritajiet tal-poter tal-akkwist, li huwa l-aqwa kriterju ġenerali tal-poter ta' akkwist effettiv taċ-ċittadin. Permezz ta' korrezzjoni fil-livell tal-prezzijiet lokali, il-poter tal-akkwist ta' pajjiżi differenti jkun jista' jitqabbel.

— **L-aċċess għas-servizzi pubbliċi**. Il-persentaġġ tal-PGD dedikat għall-kura medika, it-tagħlim, it-trasport pubbliku, l-akkomodazzjoni u l-kultura.

— **L-attivitajiet soċjali**. Il-persentaġġ tal-popolazzjoni bejn l-20 u l-65 sena li taħdem bi ħlas u l-persentaġġ tal-popolazzjoni li għandha aktar minn 20 sena u li tagħmel xogħol volontarju. Ġeneralment, li jkollok xogħol imħallas huwa kkunsidrat bħala waħda mill-forom ewlenin ta' parteċipazzjoni u integrazzjoni soċjali. Barra minn hekk, il-volontarjat huwa importanti għaż-żamma ta' varjetà kbira fl-istrutturi soċjali fi ħdan soċjetà li tiġġieled kontra d-dominazzjoni tal-isfera ekonomika. Biż-żieda fil-mobilità tan-nies, huwa importanti li nilqgħu lill-immigranti u nappoġġjaw l-integrazzjoni kulturali u soċjali tagħhom fi ħdan il-komunitajiet eżistenti.

— **Ir-rikreazzjoni**. In-numru medju ta' sigħat ta' rikreazzjoni tal-popolazzjoni ta' bejn l-20 u l-65 sena li mhumiex dedikati għat-tagħlim, u lanqas għax-xogħol imħallas jew mhux imħallas (inklużi l-ivvjaġġar, ix-xogħol tad-dar u l-ħin li wieħed iqatta' jieħu ħsieb lil xi ħadd ieħor). Il-ħin liberu minħabba perijodu ta' qagħad mhux mixtieq għandu jitnaqqas mill-ammont globali. Huwa importanti li wieħed ikollu biżżejjed ħin ta' rikreazzjoni minn barra x-xogħol bi ħlas sabiex ikun jista' jwettaq ix-xewqat tal-ħajja tiegħu.

— **Il-kwalità tal-ambjent**. Il-persentaġġ ta' art naturali meta mqabbla mal-bqija tal-art ta' pajjiż u l-persentaġġ tal-popolazzjoni li mhijiex esposta għat-tniġġis tal-arja. Dan m'għandux x'jaqsam mas-sehem tan-natura u tal-ambjent fis-sostenibbiltà tal-iżvilupp soċjoekonomiku (il-marka tal-karbonju hija indikattur maħsub speċifikament għal dan il-għan), iżda mal-kwalità ta' ħajja taċ-ċittadini. Għalhekk, l-indikatur huwa llimitat għal żewġ aspetti tan-natura u l-ambjent li ċ-ċittadini jistgħu jesperjenzaw b'mod pożittiv jew negattiv.

6.3 Jintużaw bosta unitajiet għall-kejl ta' dawn is-sitt oqsma. Sabiex dawn l-evalwazzjonijiet jingħaqdu f'indikatur wieħed ġenerali, hemm bżonn li l-ewwel isiru komparabbli. L-iktar metodu sempliċi (u l-aktar effettiv) huwa li għal kull indikatur individwali jiġi kkalkolat, skont metodu statistiku magħruf u użat f'livell internazzjonali, numru ta' punti standardizzat (Z-score). In-numru ta' punti standardizzat (Z-score) huwa kalkolu varjabbli, b'medja ta' 0 u devjazzjoni standard ta' 1. Dan ifisser li bejn wieħed u ieħor terz mill-pajjiżi iġibu kalkolu bejn 0 u + 1, terz ieħor bejn 0 u - 1 u wieħed minn sitta taħt - 1. Imbagħad l-indikatur ġenerali jista' jiġi kkalkolat: huwa l-medja tat-total taz-Z-Score fis-sitt oqsma.

6.4 Biex jitkejlu l-bidliet tul perijodu ta' żmien, m'għandhomx jerġgħu jiġu kkalkolati l-punti standardizzati (Z-Score) abbażi tal-medju u d-devjazzjoni standard ta' dik is-sena. Jekk isir hekk, ikun ifisser li l-kwalità ta' ħajja medja tkun l-istess kull sena. Għal din ir-raġuni, il-medju u d-devjazzjoni standard tas-sena ta' meta jkun intuża l-indikatur għall-ewwel darba għandu jiġi applikat waqt il-kalkolazzjoni tal-punti standardizzati (Z-Score) tas-snin ta' wara. Jekk il-medju huwa ogħla minn dak tas-sena ta' qabel, dan ikun ifisser li l-kwalità ta' ħajja medja tkun ittejbet b'mod ġenwin.

6.5 Għall-pubbliku ġenerali li mhuwiex midħla tal-kunċetti matematiċi użati fl-istatistika, ir-riżultat ta' din il-kalkolazzjoni ma jfissirx wisq. Sabiex jintlaħaq is-sitt kriterju (li jintfiehem minn udjenza wiesgħa), ikun aħjar jekk titfassal klassifikazzjoni annwali sabiex kulħadd ikun jista' jara r-riżultati tajba (jew ħżiena) tal-pajjiż tiegħu meta mqabbla ma' dawk ta' pajjiżi oħra u mar-riżultati tas-sena ta' qabel. Ġeneralment, dawn il-klassifikazzjonijiet huma ċari ħafna u jistgħu jsaħħu l-popolarità tal-indikatur u jippromovu titjib fil-kwalità ta' ħajja.

7. Għal politika aktar ibbilanċjata

7.1 L-informazzjoni meħtieġa sabiex jiġi determinat l-iżvilupp f'dawn is-sitt oqsma hija ġeneralment disponibbli fl-Istati Membri kollha, anke jekk il-frekwenza u l-kwalità (għalissa) tista' tvarja. Ir-rappurtaġġ finanzjarju u ekonomiku huwa prattika stabbilita; l-informazzjoni rilevanti hija disponibbli ta' kuljum f'forma ta' indiċi tal-Borża. Ir-rappurtaġġ dwar l-ambjent u l-kwalità ta' ħajja għadu relattivament ġdid, li jispjega l-fatt li m'hemmx ħafna informazzjoni disponibbli. L-istatistika ambjentali u soċ ilha teżisti biss għal sentejn jew tlieta. Prerekwiżit importanti għal indikatur komplut u ta' kwalità huwa l-ksib ta' ċerta koerenza fil-kwalità u d-disponibbiltà tal-informazzjoni. Iżda l-bażi hemm qiegħda: fil-prinċipju, dalwaqt ser inkunu nistgħu nibdew infasslu dan l-indikatur, jekk jintlaħaq ftehim politiku. Fuq livell politiku, dan l-indikatur jista' jkun ta' importanza minħabba l-potenzjal li għandu għat-tkabbir meta mqabbel mal-PGD, fil-futur qarib fi ħdan l-UE.

7.2 Mhuwiex biżżejjed li jkun hemm il-kalkoli, jinħtieġ ukoll li r-riżultati miksuba jintużaw waqt it-tfassil tal-politika. Is-seklu 21 qiegħed jiffaċċja sensiela ta' problemi li għalihom għad m'hemmx soluzzjonijiet peress li għandhom reċenti. Jinħtieġ li jinstabu soluzzjonijiet strutturali mill-aktar fis, għaliex sadattant ser nilħqu neżawrixxu r-riżorsi tad-dinja. Jekk nagħżlu li nħaddnu politika li mhijiex biss ibbażata fuq it-tkabbir ekonomiku, iżda wkoll fuq l-iżvilupp sostenibbli fil-livell ekonomiku (il-kontinwità tal-attività ekonomika), soċjali (li l-individwi jkunu jistgħu jgħixu ħajja b'saħħithom u li jdaħħlu l-flus, u li dawk li ma jistgħux jaqilgħu l-għajxien tagħhom ikunu garantiti livell adegwat ta' sigurtà soċjali) u ambjentali (il-protezzjoni tal-bijodiversità, bidla lejn produzzjoni u konsum sostenibbli), ser ikun possibbli li nindirizzaw sensiela ta' kwistjonijiet kruċjali (ix-xogħol, l-inugwaljanza, l-edukazzjoni, il-faqar, il-migrazzjoni, il-kuntentizza, il-bidla fil-klima, it-tnaqqis tar-riżorsi tad-dinja).

7.3 L-indikatur deskritt hawnhekk mhuwiex perfett. M'għandux jitqies bħala proposta iżda bħala kontribut għad-diskussjonijiet li għaddejjin bħalissa dwar is-suġġett. Jista' jkun li jrid jiżdied in-numru ta' oqsma, jew li l-kriterji li l-oqsma jridu jissodisfaw għandhom jiġu definiti b'mod aktar preċiż. Dan it-tip ta' indikatur qatt mhu komplut. Il-kejl huwa proċess dinamiku peress li l-oġġett li qiegħed jitkejjel huwa l-iżvilupp tas-soċjetà. Dawn il-bidliet jistgħu jwasslu għall-ħtieġa ta' indikaturi differenti jew ta' indikaturi aktar preċiżi. Id-definizzjoni ta' indikatur huwa wkoll proċess dinamiku u għandu jkun preċedut minn dibattiti u diskussjonijiet, kif hu xieraq f'soċjetà demokratika.

7.4 Dan mhuwiex proġett fuq il-perijodu qasir: għandu miri usa'. Biex tiġi żgurata l-implimentazzjoni tiegħu, jinħtieġ li nillimitaw ruħna għall-Istati Membri tal-UE, u ninkludu wkoll il-pajjiżi kandidati tal-Kroazja u t-Turkija u l-pajjiżi fejn l-iżvilupp ekonomiku jista' jitqabbel bħall-Istati Uniti, il-Kanada, l-Awstralja, in-New Zealand u l-Ġappun. Id-differenzi kbar fl-iżvilupp ekonomiku jxekklu l-ħolqien ta' indikatur wieħed li jin·ftiehem u li jkejjel il-bidla fil-pajjiżi żviluppati bl-istess mod kif ikejjel dik tal-pajjiżi li qed jiżviluppaw. Il-ftehim bejn is-sistemi politiċi ta' dawn il-pajjiżi ma jqisx l-indikatur tal-libertà demokratika bħala qasam importanti għall-kwalità ta' ħajja għaliex dan huwa meqjus bħala evidenti fi ħdan dan il-grupp ta' pajjiżi.

7.5 Politika li mhijiex biss ibbażata fuq l-importanza unilaterali tat-tkabbir ekonomiku iżda wkoll fuq il-fatturi soċjali u ambjentali tista' twassal għal għażliet politiċi mtejba u aktar ibbilanċjati u b'hekk għal ekonomija aktar sostenibbli u bbażata fuq is-solidarjetà. Il-Kumitat jittama li l-Kummissjoni Ewropea tagħmel dikjarazzjoni ċara f'dan ir-rigward fir-rapport tagħha dwar l-istrateġija Ewropea favur l-iżvilupp sostenibbli li ser tippubblika f'Ġunju tal-2009. L-objettiv jista' jkun il-mudell soċjali Ewropew imfisser f'opinjoni preċedenti tal-Kumitat ([1]). Dan il-mudell għandu l-għan li jwitti t-triq għal spazju ta' prosperità demokratika, ekoloġika, kompetittiva u magħquda u sors ta' integrazzjoni soċjali għaċ-ċittadini kollha tal-Ewropa.

Brussell, 22 ta' Ottubru 2008.

Il-President
tal-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew
Mario SEPI

([1]) ĠU C 309, 16.12.2006, p. 119.